

FINANSTIDNINGEN

FREDAG 21 DECEMBER 2001

Dödens träd och D-18

JULEN SKA VARA GLÄDJE och generositet. En tid för försoning. Det finns de som har det svårt att ta till sig julen och julens budskap. De har oginhet över för alla årstider, och hämmas inte i onödan av vad som anses passande.

Grinchen är fortfarande grön, och hans namn är Hammarström. Granen som står så grann i stugan är en veritabel dödsfälla, enligt miljöpartiets språkrör Matz Hammarström. Han kallar julgranen för en besprutad "giftpinne" och "kemisk cocktail", som förgiftar våra barn. Inte för att han har några siffror på vad granarna innehåller för kemikalier, varför ha fakta innan man larmar? Man måste ju tänka på de stackars barnen som ska klä den. Baaaaarnen.

Så om du redan har köpt och släpat in gran, så låt den åtminstone stå naken och trist. Om man inte går i närkamp och försöker snärja giftmördaren i glitter och röda kulor så kan man kanske klara sig från att dränka händerna i kemikalier som snart hittar vägen till maggen.

Ett sådant utspel är inte bara snällt och slarvigt oroväckande. Från ett parti som ligger under 4 procent i opinionsmätningarna är det dessutom en för helgen opassande dödsdrift.

Det är ju nyår som är rätt helg för dödsdrift. Kunde Hammarström inte ha visat lite tålmod, och sagt något miljöjött om de fyrvkerkipjäser som man ännu inte hunnit förbjuda.

KNUTTARNA I SVENSKA AKADEMIEN gör inte paus i ränksmideri, mobbing och skamgrepp bara för att det lackar mot jul. Som bekant är D-18 (De Aderton) i praktiken devalverade numera, efter Sture Alléns tid som ständig sekreterare, till sisådär 15. Även om de officiellt fortfarande är 18, eftersom de inte får avgå och inte har utslutits.

Det är som med maffian. Den kan bara lämnas med fötter-na förort.

Några lyckades åtminstone dra sig åt sidan när Akademien inte ville stödja den dödsdotade Salman Rushdie. Knut Ahnlund tackade för sig efter ett bråk med Sture Allén om vilket förlag som Ahnlunds biografi om Sven Lidman skulle publiceras. Sedan fick han stå där med hästhuvudet.

NU, FEM ÅR SENARE, tyckte Knut Ahnlund att det kunde vara nog och anmälde att han tänkte komma på Akademiens högtidsammanträde. Men se det gick inte för sig. Han får behålla sin stol, men han får inte sitta på den. Akademiledamöter både ringde och skrev och bad honom hålla sig borta. Den nye ständige sekreteraren, Alléns utvalde efterträdare Horace Engdahl, ser helst att Ahnlund inte dyker upp igen. Någonsin. That's an offer he can't refuse. Till Expressen säger Horace Engdahl:

– Om han skulle dyka upp på möten framöver skulle det kännas konstigt och... riskabelt. Riskabelt? Vad är det Horace är rädd för? Jösses. Ahnlund är 78 bast. Den största risken Engdahl löper är en (närvarande) ledamot som inte håller med. Det vore mer nyttigt än riskabelt.

FINANSTIDNINGEN

INGÅR I MODERN TIMES GROUP

LÄSARSERVICE DYNET RUNT

Prenumerationer, utefilbren tidning, adressändring mm. 08 562 087 90
Fax 08 562 087 92
E post dist@ft.se

VÄXEL

08 562 086 00

FAX

08 562 087 90

POSTADRESS

Box 70347, 107 23 Stockholm

BESÖKSADRESS

Kungsgatan 18, 4 tr

REDAKTIONEN

Nyhetschefen 073 699 26 00

E post redaktion@ft.se

Fax 08 562 067 93

ANNONSER

Telefon 08 562 087 10

Fax 08 562 087 91

CHEFREDAKTÖR/
ANSVARIG UTGIVARE

Per Lundsgö 08 562 086 00

CHEFREDAKTÖR/
OPINION OCH KULTUR

Johan Hakelius 08 562 086 11

VERKSTÄLLANDE DIREKTÖR

Michael Porseryd 08 562 086 00

UTGIVARE

Finanstidningen AB, ett företag i Modern Times Group, MTG AB

PRENUMERATIONSPRISER

Helt 2 585 kr (inkl. moms 2 740 kr)

Halvår 1 447 kr (inkl. moms 1 534 kr)

Kvartal 788 kr (inkl. moms 835)

Månad 264 kr (inkl. moms 280)

Postgiron: 92 03 03 5

Bankgiron: 5470 1016

WEBBSIDA OCH TEXTARKIV

Finanstidningen finns tillgänglig på www.ft.se. Förbehåll mot elektronisk lagring och publicering måste göras av skribenten. Detta medges normalt inte. För obeställt material ansvarar ej.

Finanstidningens tecknare
185 000 LÄSARE

FINANSTIDNINGEN
ISSN: 1100-652X
VILT PRESS AB
VATTENÅS 2001

Instruktionsbok i moral saknas.

Rätt så naturlig

Bara människan måste lära sig allt

SIGNERAT

Djur är instinktiva. Människor föds inte med en moralens instruktionsbok, men med oerhörd förmåga till förstörelse. Vilka skyldigheter har människor mot varandra? Finns det moralregler som dikteras av naturen?

Ingen varelse är lika mångtydig som människan, så brukade de antika filosoferna säga. Hon är kapabel till det högsta och det lägsta.

Paradoxen visar sig redan från början: andra djur föds med allt de behöver. En kalv står på benen efter några timmar och vet hur den ska bete sig. Ett barn måste vårdas i åratals innan det är ordets alla bemärkelser kan stå på egna ben.

"Människan föds naken och skrikande. Ingen annan varelse föds för att gråta. Där ligger hon, det gråtande djuret som ska härska över de andra varelserna. De andra kan lita på sina instinkter, bara människan måste lära sig allt, och med den största möda. Hon kan inte tala, gå, äta, hon kan bara gråta. Hon är det enda djur som fått sorgen på sin lott, hon vältrar sig i vållust, hon ensam är äregirig, sniken, religiös, begraver sina döda. Ingen varelse är mer sårbar, rovgirig, panikslagen och mordlysten än människan."

Detta enligt Plinius den äldre, naturvetaren som själv blev offer för sin nyfikenhet, när han vid Vesuvius utbrott år 79 e Kr styrde sin båt för nära vulkanen och omkom.

Om djur kan lita på instinkter

måste människan med sitt förnuft hitta på regler för umgänget, eftersom hon har en så förödande kapacitet till förstörelse och självdestruktion. Vi är tvingade att uppfostra oss moraliskt, men vi föds inte med en instruktionsbok som säger vad vi kan grunda moralen på. Också religiösa urkunder är otillräckliga för att hindra krig, brott, stamtänkande och orättvisor.

UNDER DEN TIDIGA kolonialismen ställde man frågan: Hur ska indianerna i Amerika behandlas? Hör de till människosläktet eller är de någon sorts mellanvarer, som med Aristoteles ord kan betraktas som "verktyg som andas"?

Frågan väcktes i Spanien och ledde till en omfattande debatt om den mänskliga naturen och vilka skyldigheter människor har mot varandra oberoende av religion och nation, bara i kraft av att höra till människosläktet. Finns det allmängiltiga moralregler som dikteras av naturen, innan de är kodifierade i någon lagbok? De som svarar ja på den frågan och anser att det existerar en oskriven lag ovanför och oberoende av positiv lagstiftning, de är anhängare av naturrätten. Bara om en naturrätt finns kan man anklaga krigsförbrytare för brott mot mänskligheten. Då kan ingen skylla på att han bara lytt orden, följt Ledaren eller handlat enligt landets aktuella lagar.

TRETTIOÅRIGA KRIGET var en av Europas stora traumatiska upplevelser. Ur denna katastrof växte kravet att finna tydligare moraliska hållpunkter för staternas och individers umgänge med varandra. Förnuftet har visat sig otillräckligt för att undvika konflikter mellan människor och stater. Men förnuftet är trots allt det som alla människor har gemensamt.

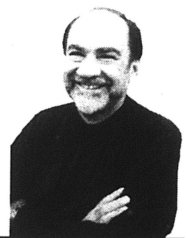
En av de första professorerna i Lund hette Samuel Pufendorf (1632–94), och hans bok *Om de mänskliga och medborgerliga plikterna enligt naturrätten* användes som lärobok ända in på 1800-talet och fick stor betydelse inte minst i USA. Den har i dagarna utkommit på

City University Press i översättning av Birger Bergh.

Pufendorf säger att människan är ett ondskefullt, fräckt, lättprovocerat djur med beredskap att skada andra. För sin egen säkerhets skull tvingas hon vara social, sluta sig samman med andra och bete sig så att de inte blir benägna att skada henne. Reglerna för detta ömtåliga system kallas naturrätt. Den bygger på ett medfött moraliskt anlag som dock måste övas in, precis som språkförmågan är förutsättning för talt.

MÄNNISKAN MÅSTE RESPEKTERA ett antal förpliktelser. De främsta plikterna är att inte skada andra, att erkänna människors naturliga jämlikhet och att bli till nytta för andra. Alla är förpliktade att hålla ingångna avtal och att använda språket så att det inte leder vilse.

Pufendorf var en i raden tänkare som lade grunden till läran om de mänskliga rättigheterna. Ingen har rättigheter som inte samtidigt har skyldigheter. Bara den som har förnuft kan ha ansvar och därmed skyldigheter och rättigheter. Folkaktligen kan djur inte ha några rättigheter, eftersom de inte har några skyldigheter. (Ingen åtalar en katt för att ha kissat på mattan.) Men en människa har ansvar för sin omgivning, inklusive djuren, och skyldighet att leva upp till detta ansvar.

ANDERS PILZT

anders.pilzt@ft.se 08 562 086 00

Professor i latin, präst i dominikanorden